

Considerații privind capacitatea de folosință a persoanei juridice în dreptul civil român

Prof. univ. dr. Ion Dogaru,
Prof. univ. dr. Sevastian Cercel*

The civil capacity of the moral person is the aptitude, for this respective subject of law, to assume civil rights and obligations (the capacity of use), to acquire and exert subjective civil rights and to assume and fulfill civil obligations, through the conclusion of civil juridical acts by its management organs (capacity of exercise). The contents of the use capacity, for the moral person, is determined by the speciality principle, according to which, through juridical acts, the moral person could only acquire the precise civil rights and obligations which concord to its purpose (art. 34 from the Decree-Law nr. 31/1954)

Key words: moral person, juridical personality, civil capacity.

Cuvinte cheie: persoană juridică; personalitate juridică; capacitate civilă.

1. Preliminarii. În doctrina noastră, mai ales anterior anului 1990, se considera că „*persoana juridică este subiectul colectiv de drept, adică un colectiv de oameni care, întrunind condițiile cerute de lege, este titular de drepturi subiective și obligații civile*”¹. Această definiție are în vedere dispozițiile art. 26 lit. e din Decretul nr. 31/1954, în vigoare, potrivit cărora este persoană juridică *orice organizație* „care are o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu afectat realizării unui anumit scop în acord cu interesul obștesc”. Ea surprinde elementele esențiale ale noțiunii în discuție, dar este tributară unei anumite concepții despre persoana juridică și dispozițiilor legale invocate. Astfel, persoana

* Autorii sunt cadre didactice la Facultatea de Drept și Științe Administrative a Universității din Craiova

¹Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, TUB, 1982, p. 338-339; idem, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a VII-a revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 412-424; E. Lupan, *Drept civil. Persoanele*, Universitatea din Cluj-Napoca, 1988, p. 207; Y. Eminescu, *Teoria generală a personalității juridice*, în lucrarea *Subiectele colective de drept în România*, Ed. Academiei Române, București, 1981, p. 15-27; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 126; C. Stătescu, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, EDP, București, 1970, p. 365, care arată că persoana juridică este „un colectiv de oameni având structură organizatorică bine determinată, dispunând de independență patrimonială și care urmărește realizarea unui scop în acord cu interesele obștești”; M. N. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol 2, *Persoana fizică și persoana juridică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 335, care arată că persoana juridică este „colectivitatea umană (formată prin gruparea mai multor indivizi sau prin asocierea între ele, ori cu asemenea indivizi- a unor grupări de oameni preexistente) care are capacitatea de subiect de drept distinct, dacă se bucură de o organizare de sine stătătoare și de un patrimoniu, afectat realizării unui anumit scop, în acord cu interesul obștesc”; M. Mureșan, *Drept civil. Persoanele*, Ed. Cordial, Cluj-Napoca, 1922, p. 140, care arată că persoana juridică este „un subiect de drept constând într-o colectivitate de oameni care are o structură organizatorică determinată și un patrimoniu propriu, distinct și care urmărește realizarea unui scop licit”; E. Poenaru, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, ed. All Beck, București, 2002, p. 378; Șt. Rauschi, Gh. Popa, Ștefania Rauschi, *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Junimea, Iași, 2000, p. 280-281.

juridică este asociată cu o grupare, cu «un colectiv de oameni», ceea ce a determinat, multă vreme, ca în doctrina noastră să se susțină *teoria colectivului* pentru a explica această noțiune².

Realitatea arată că atribuirea personalității juridice de către sistemul juridic s-a despărțit de exigența unei pluralități de asociați, așa încât este „persoană juridică”, *exempli gratia*, societatea comercială cu răspundere limitată cu „unic” asociat ori, în egală măsură, o singură persoană fizică poate înființa o fundație. În aceste situații este evident că lipsește „colectivul de oameni”, așa încât pare că acest element nu este indispensabil pentru subiectul de drept în discuție. În aceste condiții, în ultima perioadă, în doctrina noastră, s-a considerat, pe bună dreptate, că persoana juridică este *entitatea (ansamblul de elemente umane și materiale) care, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații*³.

De altfel, în proiectul Codului civil, cu privire la subiectele de drept civil, se arată: (1) „Subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice”; (2) „Persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile”; (3) „Persoana juridică este *orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și de obligații civile*”-s.n.

Din punct de vedere terminologic, în doctrina mai veche, mai ales, ceea ce în prezent se desemnează prin expresia „persoană juridică” era desemnat prin formula *persoană morală* (pentru a o deosebi de persoana fizică; adică omul, privit individual, care este subiect natural). În alte ramuri de drept, entitățile juridice, care pentru dreptul civil sunt persoane juridice, sunt desemnate prin alte cuvinte ori expresii, precum: organe de stat, partide politice, societăți comerciale (comercianți) etc. În prezent denumirea de persoană juridică este *legală*, în sensul că este utilizată de lege (Legea din 6 februarie 1924, chiar în titlul său, preciza că privește „persoanele juridice”; Ordonanța nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații arată în art. 1 că „persoanele fizice și persoanele juridice care urmăresc desfășurarea unor activități de interes general sau în interesul unor colectivități ori, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial pot constitui asociații ori fundații”- s.n.).

Persoana juridică are aptitudinea de a avea drepturi și obligații, adică are capacitate de drept sau juridică. Ca și subiectul individual de drept civil – persoana fizică – și persoana juridică – este titulara capacității de drept, care este *unică*, adică una singură, pentru fiecare asemenea subiect de drept. O parte a capacității de drept a persoanei juridice este tocmai *capacitatea sa civilă*. Această capacitate

²Gh. Belei, Drept civil. Persoanele, 1982, p. 431-442; C. Stătescu, Drept civil, 1970, p. 381-388.

³G. Boroi, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2002, p. 386; E. Lupan, Drept civil, Persoana juridică, Ed. Lumina Lex, 2000, p. 27-30, care arată că persoana juridică este acea „entitate, ca subiect de drept distinct, care este creată facultativ de către o altă sau alte persoane cu respectarea cerințelor legale de fond și de formă”; M. Nicolae, Tratat de publicitate imobiliară, vol. I, Introducere în publicitatea imobiliară, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 23, care arată că persoana juridică este „subiectul constituit de drept civi, adică orice asociație, organizație sau fundație care, întrunind condițiile cerute de lege este titulară de drepturi subiective și obligații civile”; I. Reghini, Ș. Diaconescu, Introducere în dreptul civil, Ed. Sfera, Cluj-Napoca, 2004, p. 341-342, care arată, încercând să se delimiteze de teoria colectivului, că persoana juridică este „o tehnică juridică prin intermediul căreia îi este atribuită calitatea de subiect de drept unei entități distincte, constituită facultativ de către una sau mai multe persoane juridice în formele și condițiile prevăzute de lege”.

coexistă alături de capacitățile din alte ramuri de drept, precum: drept constituțional, capacitatea drept administrativ, drept financiar, drept comercial, drept procesual penal ori drept procesual civil⁴. Prin capacitate civilă a persoanei juridice se înțelege *aptitudinea acestui subiect de drept de a avea drepturi și obligații civile (capacitatea de folosință) și aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi subiective civile și de a-și asuma și îndeplini obligații civile prin încheierea de acte juridice civile, de către organele sale de conducere (capacitate de exercițiu)*⁵.

2. Vocația capacității civile a persoanei juridice. În doctrină a existat o controversă cu privire la întinderea capacității civile, problema fiind dacă aceasta este o capacitate generală, în sensul de „capacitate în toate ramurile dreptului”, sau este o capacitate de ramură, adică de drept civil⁶. Chiar dacă această chestiune s-a discutat mai ales cu privire la capacitatea civilă a persoanei fizice, ea apare și în situația capacității persoanei juridice.

Într-o primă opinie, se consideră că noțiunea de capacitate civilă are vocație generală, iar capacitatea de folosință și de exercițiu „alcătuiesc împreună capacitatea civilă în înțeles de capacitate în societate și nu de capacitate de drept civil, cu restrângeri ce pot varia de la o ramură la alta a dreptului”⁷. În cealaltă opinie, pe care o considerăm întemeiată, capacitatea civilă este o capacitate de ramură, specifică dreptului civil⁸. Printre argumentele aduse în sprijinul acestei

⁴Spre exemplu, art. 87 C.p.civ. cuprinde reguli speciale privind citarea persoanelor juridice și dispune, printre altele, că „persoanele juridice de drept privat (vor fi citate), prin reprezentantul lor, la sediul principal sau la cel al sucursalelor, după caz, al reprezentanței”.

⁵ Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 449-450; idem, *Drept civil român*, 2001, p. 467-470; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 394; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, p. 146; A. Teodorescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ed. a III-a, Institutul de arte grafice „Eminescu”, București, 1929, p. 223, care arată că personalitatea juridică le conferă posibilitatea de a avea un patrimoniu și de a face cu privire la acesta toate actele necesare mișcării sau conservării lui.

⁶ Pentru această problemă, a se vedea, Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 43-46; idem, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, 2001, p. 307; E. Lupan, *Drept civil. Persoana fizică*, 1999, p. 16-23; M. N. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol. 2, *Persoana fizică și persoana juridică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 49-60; I. Dogaru, *Drept civil român*, vol. I, 2000, p. 380, nota 6; pentru raportul dintre personalitate juridică și capacitate în dreptul francez, Gérard Cornu, *Droit civil. Introduction. Les personnes. Les biens*, Montchrestien, Paris, 1991, p. 163-165.

⁷Tr. Ionașcu, I. Christian, M. Eliescu, P. Anca, V. Economu, Y. Eminescu, M.I. Eremia, Vl. Georgescu, *Persoana fizică în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1963, p. 153; Tr. Ionașcu și alții, *Tratat de drept civil*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Academiei, București, 1967, p. 166-167. În același sens, C. Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 14-15; S. Ghimpu, I.T. Ștefănescu, S. Beligrădeanu, Gh. Mohanu, *Dreptul muncii, tratat*, vol. I, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 173; M. N. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol. 2, p. 52-60, care respinge „opinia care susține caracterul de ramură a capacității civile și existența capacităților de ramură în general” deoarece „capacitatea civilă are caracter general și asociată cu capacitatea de a răspunde, definește conținutul conceptului de capacitate juridică”.

⁸ Gh. Beleiu, *Drept civil. Persoanele*, 1982, p. 44-46; idem, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, 2001, p. 307; G. Boroș, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, 2002, p. 356, nota 1; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, 2003, p. 68; E. Lupan, *Drept civil. Persoana fizică*, 1999, p. 17-22; I. Dogaru, *Drept civil român*, vol. I, 2000, p. 380.

soluții, amintim argumentul de consecvență logico-juridică : din moment ce se recunoaște autonomia diferitelor ramuri, trebuie să se admită și consecințele care decurg de aici, adică, printre altele, recunoașterea capacității specifice fiecărei ramuri de drept. Aceasta nu afectează unitatea și unicitatea capacității juridice a persoanei, așa cum sistematizarea dreptului în ramuri nu afectează unitatea și unicitatea sa. De asemenea, există deosebiri între capacitatea civilă și capacitatea în alte ramuri de drept, deosebiri care privesc structura, începutul, conținutul și încetarea capacității, pentru care diferitele ramuri cuprind soluții diferite.

Așadar, capacitatea civilă a persoanei juridice este o capacitate de ramură, adică de drept civil. În consecință, regulile privind capacitatea civilă a persoanei juridice își găsesc aplicație în raporturile juridice civile, iar nu și în raporturile aparținând altor ramuri de drept, aplicându-se regulile stabilite de normele fiecărei ramuri de drept.

3. Structura capacității civile a persoanei juridice. În cazul persoanei juridice, ca și în cazul capacității civile a persoanei fizice, capacitatea civilă este alcătuită din două elemente: 1) *capacitatea de folosință*, adică aptitudinea de a avea drepturi subiective civile și obligații civile; 2) *capacitatea de exercițiu*, adică aptitudinea sa, de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligații civile *prin încheierea de acte juridice civile, de către organul de conducere*. Dar asemănarea dintre cele două subiecte de drept pe acest plan nu trebuie să ducă la concluzia că există între ele identitate.

În cazul persoanei fizice, apariția capacității de exercițiu este condiționată de un proces de dezvoltare a posibilităților sale de discernământ, așa încât, în funcție de vârsta sa, va avea capacitate deplină de exercițiu, capacitate de exercițiu restrânsă ori nu va avea deloc o asemenea capacitate. Distanța între capacitatea de folosință și cea de exercițiu în situația persoanei fizice, precum și atribuirea capacității de exercițiu în funcție de gradul de maturitate al individului (apreciat *in abstracto*, iar nu *in concreto*) are în vedere *ideea protecției juridice*: omul are capacitate de folosință de la naștere, prin acest simplu fapt, dar are aptitudinea de a se angaja singur în raporturi civile numai de la vârsta majoratului civil (de regulă 18 ani). Într-o perioadă *tranzitorie*, individul poate încheia *personal* acte juridice civile, dar *nu singur*, fiind „asistat juridic” de ocrotitorul său legal. Dacă nu se poate nega niciunui om capacitatea de folosință, realitatea demonstrează că maturitatea pentru a încheia acte juridice se dobândește la o anumită vârstă. Pentru aceste argumente, legea civilă distinge între „*simpla existență a omului*”, suficientă pentru a-i conferi calitatea de subiect de drept, pe de o parte, și „*aptitudinea de a acționa în mod conștient*”, necesară pentru a-i conferi capacitatea de a se angaja juridic încheind personal și singur acte juridice civile, pe de altă parte. Se poate spune că deosebirea dintre cele două elemente ale capacității civile a persoanei fizice este susținută de două argumente: 1) deosebirea între acte juridice civile și fapte juridice *stricto sensu*, în sistemul surselor drepturilor subiective civile; 2) ideea de protecție a individului.

Dar, în situația persoanei juridice, prin ipoteză, problema „procesului de maturizare” *nu se pune*, pentru că, așa cum sugestiv s-a spus, aceasta „*se naște*

matură, nu are nevoie de educație ori de ucenicie, pentru că este inteligentă și activă din prima zi”⁹. Pentru că înființarea persoanei juridice este *un act juridic civil*, prin ipoteză, vor participa la încheierea sa numai persoane cu capacitate deplină de exercițiu, așa încât *fondatorii* persoanei juridice sunt *maturi*. În aceste condiții, apare în mod firesc întrebarea: capacitatea civilă a persoanei juridice este structurată pe cele două elemente – capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu - întâlnite și în cazul persoanei fizice?

4. Deosebire față de capacitatea civilă a persoanei fizice. Între persoana fizică și persoana juridică, privite ca subiecte de drept civil, există deosebiri clare pe planul *condițiilor de existență*. În cele din urmă, una „se naște”, iar dreptul trebuie să ia act de acest eveniment juridic, cealaltă „se înființează”, iar dreptul intervine și supraveghează acest proces și actele juridice încheiate în acest scop.

Deosebirea pe planul structurii capacității civile a celor două categorii de subiecte de drept civil este oglindită clar chiar în normele juridice. Mai întâi, art. 4 din Decretul nr. 31/1954 afirmă: „Capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor”, fără a distinge între persoana fizică și cea juridică, așa încât *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Imediat, în articolul următor, prevede însă: „Persoana fizică are capacitate de folosință și, în afară de cazurile prevăzute de lege, capacitate de exercițiu” (art. 5 alin. 1), pentru ca, mai departe, să definească ambele elemente ale capacității civile a persoanei fizice (art. 5 alin 2 și 3; art. 8 și art. 9). Este cert acum că legea are în vedere *numai* persoana fizică.

Când reglementează capacitatea civilă a persoanei juridice, legea nu mai este atât de fermă, nu mai folosește expres noțiunea de capacitate de folosință ori de capacitate de exercițiu. Însă prevede, fără echivoc: 1) persoanele juridice au „*capacitatea de a avea drepturi și obligații de la data înregistrării lor*”, ceea ce înseamnă „capacitate de folosință” (art. 33 din decretul nr. 31/1954); 2) persoana juridică „*își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale*”, (art. 35) ceea ce înseamnă, nu-i așa?, „capacitate de exercițiu”. *Quod erat demonstrandum*.

Din argumentele care susțin delimitarea capacității de folosință față de capacitatea de exercițiu a persoanei fizice, în situația persoanei juridice se va regăsi distincția între actele juridice civile și faptele juridice civile *stricto sensu*. Este adevărat că persoana juridică se naște matură și, în consecință, din acest punct de vedere, nu are nevoie de ocrotire, dar ea va avea drepturi și obligații civile dobândite fie prin *acte juridice*, fie prin *fapte juridice stricto sensu*, iar consecințele juridice ale acestei clasificări a surselor drepturilor subiective civile sunt importante¹⁰. Rămâne, așadar, relevantă distincția între „calitatea de subiect de

⁹I. Christian, Teoria persoanei juridice, Ed. Academiei Române, București, 1964, p. 311, care trimite la opinia lui G. Ripert, exprimată în *Aspects juridiques du capitalisme moderne*, p. 70.

¹⁰ În situația persoanei fizice, de esența capacității de exercițiu este tocmai *aptitudinea subiectului de drept de a încheia personal și singur acte juridice*, iar nu prin intermediul sau cu asistența altor persoane; în situația persoanei juridice capacitatea de exercițiu interesează ca aptitudine de a-și exercita drepturile și a-și îndeplini obligațiile civile prin acte juridice civile proprii; pentru deosebirile cantitative și calitative între capacitatea persoanei juridice și capacitatea persoanei fizice, I. Christian,

drept” a persoanei juridice, pe de o parte, și „exercitarea drepturilor civile și îndeplinirea obligațiilor civile”, pe de altă parte.

5. Noțiunea de capacitatea de folosință a persoanei juridice. Dacă, pentru capacitatea de folosință a persoanei juridice există o definiție legală, cuprinsă în art. 5 alin. 2 din Decretul nr. 31/1954, pentru capacitatea de folosință a persoanei juridice legea nu definește direct această noțiune. Alături de alți autori, vom defini *capacitatea de folosință a persoanei juridice ca fiind acea parte a capacității civile a acestui subiect de drept care constă în aptitudinea sa de a avea drepturi și obligații civile, indiferent de izvorul acestora*¹¹.

Sub aspect terminologic, al desemnării capacității de folosință a persoanei juridice, este de semnalat diferența ce există între doctrină, pe de o parte, și legislație, de cealaltă parte. Dacă în doctrină se folosește expresia „capacitate de folosință”, în legislație se folosesc expresii precum: „personalitate juridică”, „capacitatea de a avea drepturi și obligații. De fiecare dată este vorba de aceeași vocație de a avea drepturi și obligații.

6. Caractere juridice. Capacitatea de folosință a persoanei juridice se caracterizează prin: legalitate; inalienabilitate; intangibilitate; generalitate; și, specialitate.

Legalitatea capacității de folosință a persoanei juridice înseamnă însușirea acesteia de a fi instituită *numai de către lege*, de a i se stabili începutul, conținutul și încetarea doar prin norme legale. În alți termeni, capacitatea de folosință a persoanei juridice – ca și cea a persoanei fizice – este exclusiv de domeniul legii.

Inalienabilitatea este trăsătura capacității de folosință a persoanei juridice de a nu putea fi înstrăinată ori cedată și de a nu se putea renunța la ea, nici de tot și nici în parte. De menționat că inalienabilitatea capacității de folosință a persoanei juridice nu se opune acordării de împuterniciri de reprezentare, pentru că acest aspect ține de valorificarea capacității de exercițiu a persoanei juridice.

Intangibilitatea este caracterul capacității de folosință a persoanei juridice care constă în însușirea acesteia de a nu i se putea aduce îngărdiri decât în cazurile stabilite de lege. Acest caracter este o consecință a aceluși caracter care este legalitatea ei.

op. cit., p. 302-312, care arată că, pentru persoana juridică, capacitatea nu derivă din capacitatea persoanei fizice (care a constituit persoana juridică respectivă – s.n.); a se vedea și *E. Lupan*, Drept civil. Persoanele, 2000, p. 169-171. Pentru izvoarele drepturilor subiective civile, a se vedea, *I. Dogaru*, *S. Cercel*, Drept civil Partea generală, 2007, p. 81-87; *G. Boroi*, Drept civil. Partea generală, ed. a II-a, Ed. All Beck, București, 1999, p. 82-83; *O. Ungureanu*, Manual de drept civil. Partea generală, ed. a IV-a, Ed. All Beck, București, 1999, p. 83-86; *E. Chelaru*, Drept civil. Partea generală, Ed. All Beck, București, 2003, p. 83-85; a se vedea și *C. Stătescu*, Drept civil, 1970, p. 222-224, care arată că o persoană fizică lipsită de capacitate de exercițiu poate deveni parte într-un act juridic civil, pe care l-a încheiat ocrotitorul său legal, prin reprezentare. Așadar, în conținutul capacității sale de folosință intră și aptitudinea de a fi parte la un act juridic civil; în același sens, *M. N. Costin*, op. cit., 1984, p. 160-161.

¹¹ *G. Boroi*, Drept civil, 2002, p. 395; *E. Chelaru*, Drept civil. Persoanele, p. 146.

Generalitatea capacității de folosință desemnează însușirea acesteia de a exprima vocația persoanei juridice a avea drepturi și obligații *în general*, fără o enumerare limitativă a acestora.

Cele patru caractere se regăsesc și în cazul capacității de folosință a persoanei fizice. Dar, caracterul juridic *distinctiv* al capacității de folosință a persoanei juridice îl constituie *specialitatea* ei și constă în însușirea acesteia de a cuprinde *doar* posibilitatea acestui subiect de drept civil *de a avea acele drepturi și obligații civile care sunt în acord cu scopul pentru care persoana juridică a fost înființată*.

Principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice stabilește *limitele* activității sale juridice și demonstrează intenția statului de a supraveghea actele încheiate de aceasta, pe toată perioada existenței sale, în ideea garantării intereselor generale. De la înființarea persoanei juridice statul își afirmă competența verificării *legalității* acestui subiect de drept, prin reglementarea procesului de înființare, așa încât urmărește permanent să mențină echilibrul stabilit între interesele fondatorilor persoanei juridice și interesele generale. În acest sens, un mijloc eficient este specialitatea capacității persoanei juridice. Dacă în dreptul public specialitatea serviciilor publice este o consecință normală și o necesitate pentru activitatea acestora, în dreptul privat principiul specialității poate deveni, în măsura tehnicizării exagerate, o piedică adusă liberei inițiative¹².

Între generalitatea și specialitatea capacității de folosință a persoanei juridice nu există nici o contradicție, pentru că, în realitate, ele se completează reciproc.

7. Începutul capacității de folosință a persoanei juridice. Pentru a stabili momentul inițial al capacității de folosință a persoanei juridice se poate porni de la dispozițiile legale în materie. Mai întâi, potrivit art. 32 din Decretul nr. 31/1954: „Persoanele juridice *sunt supuse înregistrării sau înscrierii*, dacă legile care le sunt aplicabile reglementează această înregistrare sau înscriere”. În continuare, art. 33 prevede: (1) „Persoanele juridice care sunt supuse înregistrării au capacitatea de a avea drepturi și obligații *de la data înregistrării lor*”. (2) „Celelalte persoane juridice au capacitatea de a avea drepturi și obligații, după caz, potrivit dispozițiilor art. 28, de la *data actului de dispoziție* care le înființează, de la *data recunoașterii ori a autorizării înființării* lor sau de la *data îndeplinirii oricărei alte cerințe* prevăzute de lege”. (3) „Cu toate acestea, *chiar înainte* de data înregistrării sau de la data actului de recunoaștere ori de la data îndeplinirii oricărei alte cerințe ce ar fi prevăzute, persoana juridică are capacitate chiar de la *data actului de înființare* cât

¹²Principiul *specialității* a fost susținut inițial în practica administrativă, dar a fost consacrat expres pentru capacitatea asociațiilor și fundațiilor prin Legea nr. 21/1924, care în art. 9 impune: „Persoanele juridice de drept privat, căzând sub prevederile legii de față, *nu se pot folosi decât de drepturile necesare pentru realizarea scopului și destinațiunii lor*. Ele nu pot contracta *obligațiuni* decât tot *în vederea realizării acestui scop și acestei destinațiuni*”-s.n.; aceste principiu este admis unanim în materia capacității de drept a persoanei juridice, în general; C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoian, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, colecția Restitutio, București, 1996, p. 518; A. Teodorescu, *op. cit.*, vol. I, 1929, p. 226-228; P. Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Tipografiile Române Unite, București, 1925, p. 304-311.

privește drepturile constituite în favoarea ei, îndeplinirea obligațiilor și a oricăror măsuri preliminare ce ar fi necesare, dar numai întrucât acestea sunt cerute pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod valabil”.

În interpretarea și aplicarea acestor dispoziții legale jurisprudența și doctrina a reținut că, mai întâi, *legea distinge* din punctul de vedere al începutului capacității de folosință între *două mari categorii*: a) persoanele juridice supuse înregistrării (art. 33 alin. 1); b) celelalte persoane juridice, nesupuse înregistrării, a căror capacitate de folosință începe, în funcție de modul de înființare care li se aplică (art. 33 alin. 2).

Pe de altă parte, trebuie să mai reținem distincția între: a) începutul capacității de folosință *deplină* a persoanei juridice (art. 33 alin. 1 și 2); b) începutul capacității de folosință *restrânsă* ori limitată a persoanei juridice (art. 33 alin. 2).

În fine, prevederile art. 32-33 din Decretul nr. 31/1954 sunt dispoziții de principiu cu privire la începutul capacității de folosință a persoanei juridice, dar există dispoziții speciale aplicabile diferitelor categorii de persoane juridice. De altfel, art. 32 din Decretul nr. 31/1954 trimite expres la „legile care le sunt aplicabile”¹³.

8. Începutul capacității de folosință deplină a persoanei juridice. Din conținutul art. 33 alin. 1-2 rezultă că începutul capacității de folosință deplină a persoanei juridice este dat de unul din următoarele momente:

a) *data înregistrării* la organul competent, pentru persoanele juridice supuse acesteia;

b) *data actului de dispoziție* care înființează persoana juridică (în cazul organelor de stat, instituțiilor de stat, unităților administrativ-teritoriale, autorităților administrației publice locale și instituțiilor și organelor de specialitate din subordinea lor; persoane juridice nesupuse înregistrării); fiind vorba de un *act normativ* (lege decret, hotărâre de guvern etc.), începutul capacității va fi momentul intrării în vigoare a actului normativ (la trei zile de la publicare sau la data ulterioară prevăzută în textul acestuia, potrivit art. 78 din Constituție)

c) *data recunoașterii actului de înființare* (dacă persoana juridică nu este supusă înregistrării);

d) *data autorizării înființării* (de asemenea, pentru persoana juridică nesupusă cerinței înregistrării);

e) *data îndeplinirii altei cerințe* prevăzute de lege.

¹³ Legea nr. 21/1924 în art. 4 prevedea: „Persoana juridică va avea ființă numai de la data înscrierii deciziei de recunoaștere rămasă definitivă, în registrul special care va fi ținut în acest scop la grefa fiecărui tribunal civil”. În prezent, Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cuprinde dispoziții asemănătoare pentru asociației și fundație (art. 8 alin. 1 și art. 17 alin. 1); Legea nr. 114/1996, republicată, în art. 5 al Regulamentului-cadru al asociațiilor de proprietari (aneza nr. 2 la lege) prevede că: „Asociația de proprietari dobândește personalitate juridică în baza încheierii judecătoarei delegat la organul financiar local de către președintele judecătoarei în a cărei circumscripție teritorială se află imobilul”

Reținem că înființarea persoanei juridice este un proces complex, care se desfășoară uneori *pe etape*, așa încât momentul dobândirii capacității civile este determinat prin lege și diferă în funcție de modul de înființare și de categoria de persoane juridice în discuție; în principiu, *finalizarea* procesului de înființare este *momentul inițial* al capacității depline a persoanei juridice¹⁴.

9. Începutul capacității de folosință limitată. Pentru că procesul de constituire a unei persoane juridice are o anumită *durată*, iar pe parcursul acestui proces persoana juridică are nevoie să se manifeste ca atare și să săvârșească anumite fapte și acte juridice, fără de care ea nu ar putea să ia ființă în mod valabil, legea îi recunoaște o anumită capacitate juridică persoanei în curs de constituire.

Soluția de principiu este prevăzută în art. 33 alin. 3 din Decretul nr. 31/1954 care acordă persoanei juridice o capacitate de folosință *limitată la parcurgerea procesului de înființare*¹⁵.

Din interpretarea textului legal rezultă, mai întâi, că această capacitate începe de la *data actului de înființare*, adică din primul moment important al procesului de înființare. Pe de altă parte, rezultă că această capacitate este *limitată* la „drepturile constituite în favoarea ei, îndeplinirea obligațiilor și oricăror măsuri preliminare ce ar fi necesare, dar numai întrucât acestea sunt cerute pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod valabil” (art. 33 alin. 3 ultima parte).

Este important să reținem că problema începutului de folosință limitate nu se pune în cazul tuturor persoanelor juridice, pentru că, spre exemplu, instituțiile de stat, unitățile administrativ-teritoriale și autoritățile publice locale nu trec prin etapa capacității de folosință limitată, ci dobândesc de la început capacitate de exercițiu deplină¹⁶. Ea se aplică, în general, persoanelor juridice *de drept privat*, în situația cărora, de la inițiativa particularilor de a înființa o persoană juridică exprimată în încheierea actului de asociere ori contractului de societate și până la finalizarea procesului de înființare, când persoana juridică „ia ființă în mod legal”, capacitatea de folosință „anticipată” își justifică utilitatea.

10. Conținutul capacității de folosință a persoanei juridice. Pentru a determina conținutul capacității de folosință a persoanei juridice trebui să pornim de la *generalitatea* acesteia: ea exprimă aptitudinea acestui subiect de drept civil de

¹⁴ În doctrina noastră s-a subliniat că la adoptarea Decretului nr. 31/1954 s-a avut în vedere cerința înregistrării persoanelor juridice, cu scop economic sau patrimonial (de stat, cooperatiste, obștești, particulare) din rațiuni fiscale (în vederea impozitării). După 1990 importanța înregistrării a devenit alta, ea fiind necesară, în continuare, pentru unele persoane juridice, dar domeniul aplicării cerinței înregistrării s-a diminuat simțitor, în favoarea altei formalități, care este înscrierea ori înmatricularea, a se vedea Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 476-477.

¹⁵ Numită în doctrină și „anticipată” de lege, considerată o aplicație a adagiului *infans conceptus pro nato habetur quoties de commodis ejus agitur*.

¹⁶ E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, p. 148-149; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 396, Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 479, care arată că problema începutului capacității de folosință limitate nu se pune în cazul tuturor persoanelor juridice, pentru că instituțiile de stat, unitățile administrativ-teritoriale și autoritățile publice locale nu trec prin etapa capacității de folosință limitată, ci dobândesc de la început capacitate de exercițiu deplină.

a avea toate drepturile patrimoniale și nepatrimoniale, precum și toate obligațiile patrimoniale și nepatrimoniale, indiferent de izvorul acestora, în condițiile legii.

În determinarea conținutului capacității de folosință deplină a persoanei juridice trebuie să mai ținem seama de anumite reguli, care privesc limitele acestei capacități. Mai întâi, persoana juridică nu are aptitudinea de a avea acele drepturi și obligații civile care nu pot aparține decât persoanei fizice. Pe de altă parte, conținutul capacității de folosință a persoanei juridice este determinat și de *caracterul sau natura fiecărei categorii de persoane juridice*, după criteriul ramurilor de drept în care sunt subiecte reprezentative (organele puterii legislative sunt subiecte reprezentative în raporturile de drept constituțional; organele puterii executive sunt subiecte reprezentative în raporturile de drept administrativ; organele puterii judecătorești sunt subiecte reprezentative în raporturile de drept procesual; societățile comerciale sunt subiecte reprezentative pentru dreptul comercial; asociațiile și fundațiile sunt subiecte reprezentative pentru dreptul civil); de principiu, o persoană juridică reprezentativă în altă ramură de drept decât dreptul civil, va avea un conținut redus al capacității de folosință, de vreme ce, prin ipoteză, ea nu este constituită pentru a participa, în principal, la raporturi de drept civil

În fine, conținutul capacității de folosință a persoanei juridice este determinat și de *principiul specialității*. În acest sens art. 34 din Decretul nr. 31/1954 dispune: (1) „Persoana juridică *nu poate avea decât acele drepturi care corespund scopului ei*, stabilit prin lege, actul de înființare sau statut”. (2) „Orice act juridic care nu este făcut în vederea realizării acestui scop este nul”¹⁷. Acest principiu poate fi definit aici ca *regula de drept civil potrivit căreia, prin acte juridice, persoana juridică nu poate avea decât acele drepturi și obligații civile care sunt în concordanță cu scopul ei*.

Trebuie să reținem că principiul specialității *nu acoperă* întregul conținut al capacității de folosință a persoanei juridice, el limitându-se la aptitudinea de a avea drepturi și obligații civile care au ca izvor *actele juridice civile*. În consecință, acestui principiu îi scapă aria drepturilor și obligațiilor civile care au ca izvor legea (care, prin ipoteză, nu pot fi contrare scopului persoanei juridice) și faptul juridic *stricto sensu* (delictul civil, faptul juridic civil licit, evenimetul juridic)¹⁸.

Circumscrierea aplicării acestui principiu numai la actele juridice se justifică prin aceea că verificarea conformității drepturilor și obligațiilor cu scopul pentru care persoana a fost înființată este necesară numai atunci când se au în vedere motivele pentru care aceste drepturi și obligații sunt exercitate. Or, după cum se știe, numai în situația actelor juridice există acea condiție de validitate care este cauza, adică scopul urmărit de subiectul de drept prin manifestarea sa de voință.

¹⁷Principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice a fost consacrat legislativ prin art. 9 din Legea nr. 21/1924, dar era acceptat în sistemul nostru anterior acestui act normativ, mai ales în jurisprudența de drept administrativ.

¹⁸Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 482; G. Boroș, *Drept civil*, 2002, p. 397; E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, p. 150-151; M. N. Costin, *op. cit.*, vol. 2, p. 423-424; E. Lupan, *Drept civil. Persoana juridică*, p. 185-187.

Conținutul acelei părți a capacității de folosință a persoanei juridice ce constă în aptitudinea acesteia de a încheia acte juridice este determinat de scopul (obiectul de activitate) pentru care persoana a fost înființată. Va cuprinde aptitudinea generală a persoane juridice de a avea toate drepturile și obligațiile care servesc la realizarea acestui scop. În aplicarea principiului specialității capacității de folosință a persoanei juridice se va ține seama atât de scopul generic al persoanei juridice, stabilit de lege pe categorii de persoane juridice, dat și scopul concret al fiecărei persoane juridice, stabilit liber de persoanele care au inițiativa înființării persoanei juridice prin actul de constituire ori statut¹⁹.

11. Încetarea capacității de folosință a persoanei juridice. Mai întâi, capacității de folosință *restrânsă* a persoanei juridice este nu numai limitată, ci și anticipată și tranzitorie. În consecință, ea încetează odată cu dobândirea deplinei capacități de folosință de către persoana juridică. Cât privește capacitatea de folosință deplină a persoanei juridice, această încetează o dată cu încetarea ființei persoanei juridice printr-un din modurile prevăzute de lege, după cum vom vedea.

12. Sancțiunea nerespectării regulilor privind capacitatea de folosință a persoanei juridice. Nerespectarea regulilor privind capacitatea de folosință a persoanei juridice se poate concretiza în:

a) încheierea actului juridic *în lipsa capacității de folosință*; cum se știe, capacitatea de a face actul juridic civil este o condiție de fond, generală și esențială, deci de validitate pentru actul juridic civil.

b) încheierea actului juridic civil cu încălcarea principiului specialității capacității de folosință.

În ambele situații, sancțiunea care intervine este nulitatea absolută a actului juridic civil astfel încheiat. Pentru ipoteza încălcării principiului specialității capacității de folosință este o nulitate absolută expresă (art. 34 alin. 2 din Decretul nr. 31/1954), iar pentru situația încheierii actului în lipsa capacității de folosință, este o nulitate absolută virtuală²⁰.

¹⁹ În doctrina s-a subliniat că în prezent principiul specialității trebuie interpretat cu o oarecare larghețe, care nu era permisă în condițiile „economiei socialiste planificate”, el nu trebuie văzut rigid, static, ci în dinamica sa, Gh. Beleiu, *Drept civil român*, 2001, p. 482.

²⁰ Pentru regimul juridic al nulității absolute, a se vedea, I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Partea generală*, 2007, p. 186-189.